

СВЕТ
НА ДЛАНУ

Одабране рејоршаже насшале су у временском луку од њеи деценија. Толико далеко уназад мола сам да се врашим захваљујући исечцима из „Сшуденша“, сачуваним ревношћу моо оца. Прва у овом низу је из дана међународне омладинске радне акције у Совјеиском Савезу, где сам била у бриади Београдскоо универзишеиша. А њоследња је из деведесейих у мом родном Београду, објављена у рубрици „Ово време“ ваљевскоо часоиса „Колубара“ на њозив њеовоо уредника Здравка Ранковића.

Све осшале објављене су у „Полиици“ и ѡиичу са службених ѡушовања за маиични лисш сасвим друиим ѡводима. Али новинарских изазова увек има и мимо њеосредноо радноо задашка. Они су се ѡјављивали не само на далеким десшинацијама Азије и Африке, ѡоуш Неиала или Кеније, већ и с краја на крај Евроие, на њеном јуу, у блиској нам Ишалији и на њеном северу, у мање нам знаној и досшуйној Финској.

У ѡнеким случајевима занимљиво је навесши околносши у којима су ше рејоршаже насшале, а увек ѡшредно ѡменуши и људе који су ѡомоили или ѡсредовали у њиховом насшајању.

ПОДМОСКОВСКЕ ВЕЧЕРИ И РОКЕНРОЛ

Совјетски Савез, 1966.

Не певају без разлога одушевљено о подмосковским вечерима. Ко их је једном доживео – не заборавља их. Плашим се да вам их опишем да не бисте помислили на кич пејзаже у излогу стакларске радње. Али, сунце на заласку тамо је заиста црвено као велика, сјајна бакарна тепсија. Река Ока кривуда имеђу ливада пуних шареног пољског цвећа, по њима пасу крупне мрко-беле краве. Брезе су високе, витке, беле, нежне. Уосталом, читали сте Јесењина и гледали репродукције слика Шишкина.

Такве једне вечери, чекајући да се сасвим смркне, скупљали смо у шуми дрва за логорску ватру. Најзад, негде око девет сати, она се распламсала стварајући чудне сенке грања, траве, шатора.

Чини ми се да смо ми, Југословени, први запевали. Наставили су Мађари. Уз звуке малог жичаног инструмента, извијајући се око пламена, заиграла је девојка из Ташкента у широкој свиленој хаљини – народној ношњи Узбекистана. И тек пред крај вечери, дуго се снебивајући и наговарајући једна другу, бојажљиво су запевале и младе Рускиње. Прво несигурно, тихо, па све складније и лепше извијали су се њихови дивни, високи, грлени гласови. Певале су о Волги, о Мајци Русији, о пријатељу из Гранаде, о љубави седамнаестогодишњака.

Био је то први и можда најпријатнији сусрет с њима. После смо били заједно још месец дана. Оне су увек насмешене и то је оно што их чини лепим. А затим, имају неке чудне страсти, младалачког оптимизма и изразите убеђености кад говоре: о поезији, о историји, о револуцији. Кад, на пример, Ирина каже: „Чим ми је тешко, читам Лењина. И он ми увек све разјасни, помогне ми”.

Најчешће су носиле панталоне, кратке до колена, као рибарске. Све су биле врло беле и имале су необично глатку кожу. У јавном купатилу остајале су дуго, трљајући се неким специјалним каменом и прегрштима оштре траве. Шминкале су очи понекад, дискретно.

Све су студенткиње филологије – Филфака (једна од многих руских скраћеница) и ово им је био први студентски распуст. Многе су, вероватно, први пут летовале саме и уживале су у тој слободи. Седеле су поред ватре до касно у ноћ, онда ишле на Оку, много пушиле. Обожавале су Адамоа. Заљубљивале се.

Морали сте их волети, те деветнаестогодишње московске студенткиње. Високу, плаву Нађу која хода тако гордо и грациозно, веселу Грету чији су образи као два црвена печата, Ашхен са погледом срне, Ољу, силом суздржану, а устрепталу кад пева о љубави. Биле су и срдачне и бојажљиве, и враголасте и сетне. И изнад свега – љупке.

Посао смо завршавали у четири сата. Вукући по прашини тешке гумене чизме, излазила сам на друм да „стопирам” камионе јер је камп био доста далеко. Шофери су увек предусретљиво заустављали своје гломазне машине које су спретно и брзо возили по џомбастим путевима. Нису лепили слике и етикете по шофершајбнама, али су имали неке друге одлике своје професије: велике и снажне шаке, кожне качкете, избледеле кариране кошуље.

Свакодневно сам понављала исту причу: да смо студенти из Југославије, да радимо на изградњи Института, да нам је камп у оближњој шуми. Разговор се тако даље настављао. Шофери су се интересовали за то како се сналазимо на послу, је ли храна добра, да ли је ноћу хладно под шаторима. Било је пријатно одговарати на ова готово очинска питања.

Неки од њих били су у нашој земљи за време рата и сећају се радости људи када је Црвена армија улазила у тек ослобођене градове. Неки и сад прођу нашим друмовима превозећи воће из Бугарске и Грчке.

Добро се сећам да је свако питао како живе радници, шофери у Југославији у поређењу са њима. Никад нисам знала шта да одговорим и извлачила се правдањем да сам овде тек неколико дана те не могу да правим поређење. Онда су почињали да говоре о свом животу.

– Дошао сам у Пушћино пре девет година кад су постављани темељи будућем граду. И не мислим да одем – причао је један. Превозим цемент, зарађујем двеста рубаља месечно. Некад више. Жена ради у текстилној фабрици. Деце – двоје.

– Па, као шофер зарадим око сто рубаља. На колхозу око осамдесет, али то зависи од општег учинка. Све у свему, довољно – каже други.

– Код нас није ништа необично да људи раде на два места. Ето, ја радим редовно као возач, а четрдесет осам сати сваке недеље проведем као чувар ватрогасац – чула сам сутрадан.

Срдачност је владала и у нашим односима са мајсторима на грађевини. Ми смо радили заиста ударнички и тако одмах заслужили њихове симпатије. Убрзо смо, за време одмора после ручка и цигарет-паузе, сазнали читаве њихове животне историје, доживљаје из рата или из изградње у Сибиру. Разговарали смо и о политици. Причали су јасно, народски једноставно о одјецима XX и XXII Конгреса партије и о извесној збуњености у земљи после тада донетих одлука, о томе како „нису марили Хрушчова јер је по целој земљи сејао само кукуруз”.

Чудило нас је њихово познавање књижевности. Чудило нас је што никад нису били толико љути да би рекли псовку, што и кад попију мало више вотке, обично у дане кад се исплаћују зараде, нису свадљиви и бучни, већ имају потребу да вам се поверавају и да се братиме.

Тај тип совјетских градитеља за нас је оличен у фантастично снажном, чврстом, руменом од здравља педесетогодишњаку Ивану Александровичу, хероју социјалистичког рада и официру Отаџбинског рата. Он нас је учио да радимо, опомињао нас је ако бисмо каснили, али испод његове строгости извиривао је осмех када би очински бржижно додао: „Не треба да носиш гумене чизме кад је овако топло, болеће те ноге”.

* * *

На наградном путовању после завршене радне акције цео дан обилазили смо градске музеје и изложбе. Претерана жеља туристе да види више него што је објективно могуће и да све одмах запамти и систематизује, доводи до великог психичког замора. После таквог дана најпријатнија је ноћна шетња. У непознатом граду човек се може осећати слободно и интимно зато што је сигуран да га нико не познаје, чак ни не разуме.

Шетали смо скоро пустим улицама Волгограда, поред споменика са вечитим пламеном, силазили низ „античке колонаде”, неку далеку реплику Пропилеја до обале непрегледне, тамне Волге. Кад смо сели на крај једних степеница, неко упита на енглеском: „Јесте ли из Сједињених Држава?”

Иза нас су стајала два младића. Кад смо одречно одмахнули, наставили су: „Французи? Италијани?”

Истина, имали смо на себи доста италијанске робе. Изјава да смо Југословени изазвала је готово запрепашћење. Да би нам поверовали, пређосмо у разговору на руски.

Сви локали били су већ затворени. Наша два нова познаника, студенти Политехничког института, пођоше са нама кроз град. Распитивали смо се о њиховим студијама, о животу омладине, о ценама. Али су они први предах искористили да пређу на своју омиљену тему – на рок и бит музику.

Били су скоро луди за тим. Рецитовали су на одличном енглеском (млади Руси све више и боље знају овај језик) текстове хитова „Битлса“ и „Ролингстунса“, набрајали њихове најновије плоче, тражили од нас „Џубок“ магазин, бомбардовали нас питањима. Ми баш нисмо били изузетно верзирани. Али, причали смо им о нашим омладинским ансамблима, о „Дискотеци“ и топлисти на „Радио младости“. Све их је интересовало. Растали смо се с тим да сутра дођу код нас, у дом. Желели смо прилику да и ми њих нешто питамо.

Сутрадан их је било тројица. Донели су две боце одличног грузијског вина. Ми извадисмо чоколаду. Они – „кент“ јер су то „најбоље америчке филтер-цигарете“. Разговор опет поче – о биту и рокенролу.

БЕЖАРОВА ПОСЛАНИЦА ПРИНЦЕЗИ

Кенија, 1976

Високи функционер Унеска, специјализоване организације Уједињених нација за културу, образовање и науку, некадашњи новинар „Полиџике“ и главни уредник „Полиџике експрес“ Леон Лони Давичо, увек је за сарадника своје старије куће проналазио и резервисао место на генералним конференцијама, регионалним сесијанцима и симулијским учествовањима. Да што још једном баш ја пресудиле су, биће, и ове две јојединосџи: нисам се ишла леиена авионом и добро сам говорила енглески језик. И иако сам, захваљујући Унеску и Лонију, стигла до Најробија, Хелсинкија, Париза, Каимангуа, Банкока, Делхија...

Светска премијера најновијег балета славног Мориса Бежара одржана је пре неколико дана у Најробију. Ни аутор ни белгијска влада која је подржала овај пројекат нису могли изабрати боље место из најмање два разлога. Прво, балет је инспирисан поемом чувеног сенегалског песника Леополда Седара Сенгора, иначе добитника „Златног венца“ Струшких вечери поезије, и тема му је, уопштено и поједностављено речено, прожимање култура кроз однос према игри. Друго, балет је на првом извођењу видело готово две хиљаде делегата Генералне конференције Унеска, међу којима су биле веома угледне личности културног и јавног живота.

Приписивање успеха овог балета само већ прослављеном таленту Мориса Бежара да покрет изведе из суштине музике и да подстакне играче на врхунску игру која поред техничког савршенства садржи и душу можда овде није сасвим на месту јер је представа најављена као групна креација „Мудре“ под вођством Леополда Седара Сенгора и Мориса Бежара.

„Мудра“ на санскриту значи покрет. Она, објашњава њен уметнички директор Бежар, није ни школа, ни академија. То је међународна институција са седиштем у Бриселу где се окупљају млади с четири стране света да уче да играју модеран и класичан балет, да похађају вежбе из говора, певања, глуме, да студирају драмско интерпретирање текста, сценографију... Младе учеснике води група професора који представљају различите културе. Они слободно учествују у семинарима и колективним креацијама. За пет година посто-

јања „Мудра“ је створила глумце, играче, певаче који су комплетни креатори и интерпретатори – управо онакви какве захтевају савремене представе и сценски спектакли.

„Мудра“ је мултинационална, мултикултурна, она хоће да уједини кроз покрет, да техничку, рационалну Европу отвори за богатства Африке, чистоту природе, глас животиња, поштовање за човека – чује се на почетку „Посланице принцези“, у потпуном мраку који је за тренутак сакрио и извођаче на округлој сцени и публику у кружном гледалишту „Бомас“ културног центра у Најробију – тамне, претежно дрвене зграде која у први мах подсећа на велику шатру, али је у ствари грађена по угледу на уобичајену округлу црначку колибу са стрмим сламнатим кровом.

Прича коју нам причају Сенгор, Бежар и двадесетак младића и девојака различитих раса, боја и националности, у основи је једноставна. Млада Африканка долази у „Мудру“ на позив својих вршњака да игра с њима. Уз звуке клавира, цела група уз *шшанілу* вежба фигуре класичног балета, пируете, скокове. Све личи на обичан час у балетској школи на коме се сви помало досађују.

У једном тренутку млада Африканка почиње сасвим изненада виртуозни плес по ритмовима своје крви, уз звуке там-тама. Суиграчи су запањени на трен, али се све брзо враћа у атмосферу редовне вежбе. Певају се корали и мадригали, плешу се стилизовани менуети и валцери.

Ипак, постепено се у свим члановима групе буде неки гласови, ритмови, покрети. „Сећам се... Сећам се...“ понављају они као да им је пред очима неко заједничко, давно заборављено порекло. Трагамо за новим просторима, новим временом... покрет полази из центра људског тела... саопштавају младићи и девојке.

Игра мења свој ритам, свој смисао. Сећајући се времена кад није било неспоразума због речи и језика, кад су постојали само звуци и слике, играчи нас воде у најузбудљивији део представе. Служећи се само фантастичном покретљивошћу својих тела и гласова, они пред гледаоцима буде прашуму, тајанствене ветрове, ноћне птице, показују им мачкасти ход дивљих звери, елеганцију антилопа, засмејавају их играријама мајмуна и жирафа, сликају свакодневни живот афричког села у коме се у природно јединство сливају покрети људи, биљака, животиња.

У овом уметнички врхунском делу представе, где се показује највиши домет изражајности људског тела и његовог гласа као чистог звука, намећу се сећања на нека позоришна искуства с Битефа, на „Муменшанц“ или на Вилсоновог „Ајнштајна на плажи“, на уметничке покушаје који занемарују и превазилазе изражавање и комуницирање кроз речи на рачун покрета, звука, слике... У овој представи виђеној у Најробију, која у том смислу није ли-

шена текста, јер је цела прожета Сенгоровим стиховима – његовом поруком принцези да човек може да живи само кроз оног другог и да га то чини господарем смрти, небом и земљом – само једно сазнање представља, условно речено, разочарање.

Кад се Африканка, поучена искуствима стеченим у „Мудри“ ипак врати својима јер не може да заборави своје корене, своје порекло, у представу се укључују и кенијски народни играчи. И у тој заједничкој игри, коју предводи заиста феноменална Фатоу Мн’Дингуе, кад се помешају црни и бели плесачи, неопозиво постаје јасно да бели никад и нигде не могу да досегну неку чудесну, атомску снагу покрета црних. Прави покрет полази из центра тела, али црног. Да ли је то можда и била Бежарова порука?

ЈЕЗИЧКИ САВЕТИ ТЕЛЕФОНОМ

Финска, 1977.

У Финску сам, као уредник „Сџугенџа“, љрви љуџ дошла на међународни сџугенџски семинар у Туркуу 1967. џодине. Ту сам међу домаћинима уџознала и Микаела Ројџера који је следеће љролеђа дошао у Беоџрад, на наше сџугенџске „Аџрилске сусреџе“. Десеџ џодина касније џоново сам се нашао у Финској, сада као извешџач „Полиџике“ са једноџ Унесковоџ скуџа. Сусреџ са сџарим љриџаџељем био је и љрилика да се разџовара о кулџури којом смо се, свако на свој начин, обоје бавили.

Микаел Ројџер је шведском као званичном језику џосвеџио целу своју научну и универзиџеџску каријеру, а за велики број исџраживачких радова, сџручних љубликаџија и новинских колумни о линџвисиџици добио је мноџбројна љризнања и одликовања – џоследња је била наџрада Шведске академије у Финској 2015. џодине.

На полицама иза свог радног стола, у невеликој просторији на врху једне петоспратнице крај саме хелсиншке луке, Микаел Ројтер, стручњак за фонологију шведског језика, има само неколико десетина књига, углавном речника. Изгледа то мало при помисли да је његов главни посао да преко телефона даје директне језичке савете и одговара на најразличитија питања о мањим или већим финесама изражавања на шведском. Но, већину података који су му свакодневно потребни Ројтер налази на микрофилмовима и чита их стрпљиво, с малог екрана пред собом, свима који му се обрете.

Из радног дневника Микаела Ројтера, прегледаног насумице, сазнаје се ко су му саговорници с другог краја жице. Међу њима је највише преводилаца с финског на шведски који трагају за одговарајућим изразима. Али, ту су и домаћица која тражи савет за састављање читуље, пословни људи, инжењери, трговци, представници државне администраџије заинтересовани за тачан изговор, правилно писање неке речи. Понекад се неко јави и да би стручњак пресудио у опклади о томе како се шта каже.

То је, наравно, само део послова и Микаела Ројтера и Шведске агенџије у оквиру Истраживачког центра за домаће језике у Хелсинкију. Ова научна ин-

ституција, која је под надлежношћу Министарства образовања, бави се првенствено очувањем и планирањем језика. Фински језик је нов, флексибилан, још тражи речи за многе међународне изразе који не одговарају његовом гласовном систему. Шведски је званичан језик, али језик мањине, и зато се првенствено истражују његови стари облици и дијалекти.

Сарадници Шведске агенције боравили су не само у југоисточним крајевима Финске, који су претежно насељени становништвом са шведским матерњим језиком, већ и у Северној Америци трагајући за исељеницима и бележећи на траке њихов говор. Донели су отуд целу књигу прича у којима су сећања на давно напуштен завичај, али и заборављено богатство народног језика.

У Агенцији постоји картотека свих речи прикупљених за последњих сто година. Забележени су изговор и место где је реч нађена. Означена је припадност одређеном дијалекту. Прва свеска речника дијалеката појавила се недавно, а цео пројекат је, кажу у Агенцији, ствар даље будућности. Овде постоји и регистар имена шведских насеља у Финској. Сви топоними систематично су забележени. Док се Универзитет бави основним истраживањима и учењем језика, Агенција обавља многе практичне послове – издаје мале речнике, цепне књиге са језичким стандардима, приручнике о изговору...

Сви ти послови показују се потребним и корисним јер је знање шведског неопходно свим финским јавним службеницима, законодавцима, политичарима. Иако становништво које говори шведски чини 6,6 процената од укупно четири и по милиона Финаца, оба језика су равноправна. Комуна је двојезична ако више од осам одсто становништва говори други језик, или ако је таквих житеља најмање три хиљаде. Како број становника који говоре шведски опада, закон је доњу границу за претварање двојезичне у једнојезичну комуно спустио на шест процената.

За последње две деценије број људи који говоре шведски опао је за четрдесет осам хиљада – на отприлике триста три хиљаде. Шведски се, кажу, данас много ређе чује на улицама. Деца која у школама уче на шведском са својим вршњацима у игри спонтано говоре фински. Тако се мења ситуација која је само век раније била потпуно друкчија. Наиме, 1863. године, када је Финска била аутономна покрајина Руског царства, донет је први пропис о језику који је фински ставио у исти, дакле равноправан положај са шведским.

Становништву које говори шведским нису дата само једнака права за употребу матерњег језика, већ је њихов културни живот наставио своју традицију и добио нове облике. У шведским деловима земље постоји више од сто музеја, четири професионална позоришта, шведски универзитет у Туркуу. У Финској се годишње издаје отприлике двеста књига на шведском, а излази

тридесет дневних и недељних новина, у тиражу од триста хиљада примерака. Радио програм на шведском покрива сва подручја где се тим језиком говори, а ускоро ће и телевизија бити оспособљена да емитује комплетан програм за становништво које говори шведским.

Многбројне организације, често добровољне, воде рачуна о потребама и интересима „шведских Финаца“. Постоје чак и Шведска народна партија и шведски активисти у оквиру неких партија левог крила. Десетак других финских политичких партија, које су доскора биле једнојезичне, почеле су, недавно, у својим активностима да употребљавају оба језика. То је свакако потврда истинске равноправности шведског језика као основног обележја националног и културног бића дела становништва Финске, али вероватно и још један покушај да се, у толикој конкуренцији странака у тако малој земљи, освоји што више бирача.

ЉУДИ БЕЗ ДОМА И ГРОБА

Тајланд, 1979.

После вишедневној обиласка обновљених древних сјоменика у нејалској ѓресјоници Кајмандуу и у сјарој ѓајландској ѓресјоници Сухоѓају, са дваде-сејтак новинара из свејта седим на ѓераси луксузној хојела у Банкоку. Свечана вечера. Пиканјне ѓаконије, живојисан фолклор, леја музика. Случајно чујем како се Вибке Брукс, рејорјерка немачкој „Шјерна“, и Јан ван Гинекен, ѓариски дојисник једне холандске ајенције, дојоварају да сујрадан у зору, изнајмљеним ѓаксијем, крену на двесјта киломејара удаљену ѓраницу, у камј са избејлица-ма из Камбоѓе.

Следећа два дана мнојо више ѓажње но завршници овој Унесковој ѓројра-ма, семинару „Туризам и зашјијија кулјурној наслеђа“, ѓосвејила сам ѓоме како да и ја сјијнем ѓамо ѓде је дојађај акјуелна и ексклузивна медијска ѓема. Разјоварала сам са домаћинима, убеђивала, молила, инсисјирала... И 7. новем-бра ујујро сјијао је ѓред хојел комби са ѓајландским офјициром као воза-чем и вођом ѓуја. Зачудо, међу колејама које сам обавесјила није било јајме за ѓих неколико слободних месја...

Мати је миловала образе и чело свог сина, благо му трљала шаке. Дете се није померало, обамрло на простирци од рогозине. Жена је затим притисла длан на мало срце и тада се њено лице, неописиво у немој патњи, страху, неверици, окренуло ка човеку у белом мантилу. Али лекар и меди-цинска сестра већ су били наднесени над једно друго мало, голо, скелетизо-вано тело за које је изгледа још било неке наде.

А ми постадосмо сведоци једне од многих, сурових, тешко појмљивих смрти ове невиности без заштите у избегличком логору Бан Кенг, у округу Са Кео, провинције Праманпур, педесетак километара од тајландско-кампуђиј-ске границе.

Неке тужне симболике има у чињеници да су тајландске војне власти ме-сто за овај логор, отворен 24. октобра да би прихватио ѓуде за које су кампо-ви ближи граници постали претесни, одредиле баш на месту некадашњег гробља тајландског села Бан Кенг. За две недеље никло је преко старог ново

гробље – триста седамдесет четворо умрлих, према подацима тајландског мајора Винцана Јунтравута.

Мајор даје и остале податке: површина логора тридесет пет хектара; дневно новодошлих између сто и петсто; дневно умрлих двадесет до двадесет пет. Осамдесет одсто избеглица болесно је. Сваког дана четири хиљаде њих чека помоћ лекара пред импровизованим амбулантама.

Храну – пиринач, сушену рибу и нешто поврћа – и воду обезбеђују специјализована комисија за избеглице Уједињених нација и Међународни Црвени крст. Медицинске екипе имају нешто више од осамдесет лекара.

Према свим овим подацима, тврде упућени, логор у Бан Кенгу је један од срећенијих. Тешко је, међутим, и замислити да се уопште може опстати у горим условима. Јер слика која се пружа у Бан Кенгу обесхрабрује.

Само мањи део од тридесет хиљада људи нашао је овде заштиту од тропског сунца под великим шаторима или крововима од сламе. Такви заклони су „привилегија“ најтеже оболелих и деце без родитеља. Већина породица је на голој земљи, под настрешницама од крпа.

Свуда прашина, врелина. Смрад. Изнемогла тела леже унаоколо. Око контејнера са водом – блато. Групе новодошлих избеглица закрчују стазу којом камион вози пиринач за „кинеску колонију“. На питање колико је Кинеза међу Кампућијцима нико не може да одговори.

Храну ови људи, у некој достојанственој дисциплини, деле сами међусобно, припремају је на ватри од гранчица и једу ћутке, малим залагајима. Само сирочад, стотине деце остале и без дома и без родитеља, стрпљиво чека у редовима да јој се у пластичне и лимене посуде сипа јело из казана. И само у тим дугим дечјим колонама може се понекад приметити неки веселији поглед, смешак чак, па и нешто налик на игру.

Тихо је, иначе, у избегличком логору Бан Кенг. Нема смеха, али нема ни плача, сем понекад, опет, дечјег. Једини звук из ове сабијене масе занемелих људи јесте непрестан, слаб, упоран сув кашаљ.

Изгладнеле, потпуно исцрпљене људе највише нападају дизентерија, маларија, туберкулоза, назеби – објашњава Катрин Гурбен, медицинска сестра из Париза, док са својим колегиницама у великом дрвеном чабру купа и пресвлачи одраслију, здравију децу. Мању, болесну, оне савесно бришу мокрим крпама по изранављеној кожи. Ове Францускиње остаће још неколико месеци на „дечјем одељењу“.

На другом крају „болнице“ млада Американка, добровољац у екипи Црвеног крста, прилази сваком посетиоцу и пита га да ли би дао крв за болеснике. Нудимо А групу. Тренутно је има довољно – одговара нам девојка, а нема могућности да се стварају и чувају резерве. Наше колеге из Бангладеша и Ка-

наде одлазе да дају своју веома потребну АБ групу. То је једино што у овај час може да се понуди као помоћ.

Новинара је највише међу посетиоцима овог трагичног места. Сирјон Срисмут из прес-службе тајландског Министарства иностраних послова каже да је досад више од сто страних новинара тражило и добило дозволу да обиђе избегличке логоре на граници. Но тешко је радити свој посао на овом месту. Понекад се чини недоличним упирати фото-апарате и камере у ова измучена лица, узнемиравати ове напаћене душе. Али, ваља се надати да ће и покоја реч и слика у извештају новинара на прави начин узнемирити светско јавно мњење; да, изван свих политичких интереса, схвати несрећу једног народа који губи домовину и голи живот.

Само у Тајланду већ је у петнаест логора сабијено двеста хиљада избеглица. Очекује се да ће ускоро стићи нових сто хиљада. Изглед оних који успеју да пређу границу сведочи о дуготрајној глади и о ужасу из кога народ покушава да побегне. Процењује се да је глађу, болестима, исцрпљеношћу животом угрожено још два и по милиона становника Кампуџије. Овим људима је неопходна хитна помоћ међународне заједнице. Ускоро би могло да постане – за цео један народ – сувише касно.

И док се на међународној политичкој сцени преговара с још нејасним резултатима, судбина Кмера иде својим трагичним током ка ивици пропасти целог једног народа, целе једне древне цивилизације.

Тужне, изнемогле колоне стижу непрестано у логоре, сличне овом у Бан Кенгу, и налазе уточиште иза бодљикаве жице. На савести целог човечанства је будућност ових људи, засад без дома и без гроба.

НИ ПУНА ШАКА ПИРИНЧА

Тајланд, Непал, Индија 1979.

Каг се већ нађе њако далеко од куће, људи не може а да не свраћи још негде и да не види још нешто – а новинар да њо не забележи и не љренесе својим члѡаоцима. Захваљујући ѡсѡѡримсѡву Цице и Милана Мишића, ѡагашњеѡ доѡисника „Полиѡике“ из Њу Делхија, у ову азијску ѡурнеју моѡла сам да уврсѡим и Индију.

Умотана у фротирски пешкир, нахрањена из бочице млеком, беба је први пут у свом кратком животу заспала мирно. Ако икад буде дочекала да јој се у неком документу забележе подаци о рођењу, онда ће писати врло неодређено: негде на кампуђијско-тајландској граници, године 1979. Ту, у избегличком кампу, у коме њени сународници, бар привремено, налазе мир и шаку пиринча бежећи од рата и глади у својој домовини, почело је ово дете своју трагичну судбину. Рођено пре времена, малено и крхко, с маларијом коју је још у утроби добило од своје нападене, изнемогле мајке, оно ће по свој прилици бити једно од дванаест милиона деце у свету која не доживе свој први рођендан. Суморне статистике које говоре да тако немилосрдно кратко траје боравак сваког десетог детета у овом нашем свету биће на крају ове Међународне године детета – какве ли тужне ироније! – још црње јер су се водили нови ратови, пустошиле су нове поплаве и суше, харале су нове заразе и епидемије.

* * *

Од све одеће, она је на себи имала само кратку зелену хаљиницу и велику црвену машну. И без тог украса била би најлепша међу децом која се тискају око аутобуса са страним туристима задивљеним пред древним споменицима непалске културе. За љупкост свог осмеха добија понекад неку парицу – коју јој у тој дечјој гомили отму старији и јачи. У свему осталом ови су малишани исти: без куће, без довољно хране, без лекова па – као и трећина њихових вршњака на нашој планети – оскудевају и у води за пиће. До њих још нису допрли одговори на хумане поруке човечанству поводом Међународ-